

פשוט אך לא פשטני: הרחבה ופירוק של המודל הפשוט לקריאה | תקציר מאמר¹

מאמר זה מציג את המתח בספרות, בין יתרונותיו של המודל הפשוט לקריאה כמודל פשוט, לבין חסרונותיו בשל כך שרכיבים לשוניים נוספים הנדרשים עבור הבנת הנקרא (זיכרון עבודה, שטף, שיום מהיר, ידע עולם ואוצר מילים) לא מיוצגים בו. הטענה המרכזית היא שהמודל אינו תיאוריה שלמה עם גורמים קוגניטיביים ופסיכולוגיים התורמים להבנת הנקרא, אלא מציג סיבות להבדלים בין קוראים. בשני העשורים האחרונים, מחקרים חשפו מידע מפורט בנוגע למיומנויות התורמות להתפתחות קריאת מילים והבנת הנשמע מעבר לרכיבי המודל הפשוט ולכן ייתכן ויש צורך בבניית קומה נוספת למודל.

פירוק פענוח והבנה שפתית/לשונית

החוקרים הראשונים שהציעו את המודל הפשוט לקריאה טענו כי מיומנות הפענוח היא קריאת מילים בודדות באופן מהיר ומדויק, בקריאה דמומה (Gough & Tunmer, 1986, p. 7). לכן, בשפות אלפבטיות, יש צורך לשלוט במיומנויות העומדות בבסיס הקריאה: מודעות פונולוגית, הכרת האותיות והצליל השייך לכל אות, ומודעות מורפולוגית. בנוסף, יש צורך בהבנה שפתית, הכוללת הבנת משמעות המילים הדבורות ומתן משמעות להן. כאשר מדברים על יכולת להבנה השפתית, הכוונה היא היכולת של האדם להבין שפה דבורה ברמת שית, כולל שיחות, סיפורים, טקסטים מידעיים, תהליכים של פירוק והרכבת מידע והפקת משמעות. פעילויות יומיומיות המדגימות מיומנות זו, למשל: שמיעת סיפורים או מידע בטלוויזיה או ברדיו, והבנת הסברים בעל פה של מורים.

ישנן מיומנויות משותפות להבנת הנשמע והבנת הנקרא, כגון: הבנת המילים הבודדות, הבנתן כביטויים הקשורים זה לזה והבנת המשפט השלם. בנוסף, ישנה מיומנות הסקת משמעות מתוך רמזים ומידע בסיפור, חיבור רעיונות הנמצאים במקומות שונים בסיפור, הבנת כוונת המחבר והבנת ריבוי נקודות המבט של דמויות שונות בסיפור. מעבר לכך, יש צורך בידע קודם בנושא, הכרת מבנה של סיפור, וכן היכולת להחזיק מידע לשוני וסמנטי בו זמנית בזיכרון, על מנת לעקוב אחר הסיפור. חולשה באחד מהמרכיבים הללו תשפיע על היכולת להבנת הנשמע והבנת הנקרא.

במאמר הנוכחי טוענת החוקרת כי יש לבחון ולהעריך את היכולת להבנת הנשמע כפי שבחנים הבנת הנקרא, רק באופן וורבלי בעל פה, כולל שאלות מסוגים שונים וברמות הבנה שונות.

1 Kim, Y. S. G. (2020). [Simple but not simplistic: The simple view of reading unpacked and expanded](#). The Reading League Journal, 1(2), 15-34.

במאמר זה מרחיבה החוקרת את המודל הפשוט למודל רחב יותר הכולל השפעות ישירות ועקיפות על הקריאה: (Direct and Indirect Effects Model of Reading: DIER). המודל המורחב כולל את המיומנויות הנדרשות עבור פענוח קריאת מילים ועבור הבנת הנקרא. מודל זה מזהה גורמים נוספים המשפיעים על התפתחות הקריאה, כגון: מוטיבציה, יחס, תחושת מסוגלות עצמית, תפיסה עצמית, שטף קריאה וידע קודם (ידע של תוכן וידע מבני של סוגי טקסט, מבנה הטקסט וכו'). במודל המורחב מופיעות מיומנויות המשפיעות באופן ישיר על הבנת הנקרא, קריאת מילים, שטף קריאת טקסט והבנת הנשמע, וכן מיומנויות אחרות שמשפיעות באופן עקיף על הבנת הנקרא, כגון מודעות פונולוגית, כפי שמוצג להלן:

מודעות פונולוגית ← קריאת מילים ← הבנת הנקרא. כלומר, יש כאן שרשרת של השפעות וההשפעה של מודעות פונולוגית על הבנת הנקרא אינה ישירה אלא עוברת דרך המיומנות של קריאת מילים. קשרים אלו מראים כיצד מיומנויות שפתיות וקוגניטיביות רבות קשורות זו לזו, וקשורות להבנת הנקרא.

כאשר מלמדים בכיתה ניתן לראות כיצד התלמידים שונים זה מזה ברמתם ובצרכיהם. שתי הגישות המפורטות במאמר (המודל הפשוט והמודל המורחב) הן תיאוריות אשר על בסיסן ניתן להעריך את התלמידים ולראות כיצד ניתן לתמוך ולקדם את למידתם. ראשית, יש לעקוב אחר התפתחות מיומנויות קריאת המילים של התלמידים, שטף הקריאה והבנת הנשמע, וכן מיומנויות בסיסיות נוספות כגון מודעות פונולוגית, אוצר מילים ועוד. במאמר הנוכחי מציעה החוקרת כי ההוראה צריכה להיות בהתאם לצרכי התלמידים. למשל, אם התלמידים רכשו מיומנות פענוח קריאת מילים, הם לא זקוקים להוראה לקריאת מילים, ולכן ההוראה צריכה להתמקד בפיתוח מיומנויות הבנה, ולהפך, אם התלמידים מתקשים בעיקר בפענוח קריאת מילים, ההוראה צריכה להתמקד בכך.

לסיכום

הבנת נקרא מוצלחת כוללת עיבוד אינפורמציה מורכבת וכוללת מספר מיומנויות, ידע ומשאבים מנטליים. על פי המודל הפשוט לקריאה (SVR) המיומנויות הנדרשות הן פענוח קריאת מילים והבנת הנשמע. הגישה המורחבת (DIER) כוללת את ההשפעות הישירות והעקיפות על הבנת הנקרא, ובהן מיומנויות וידע התורמים לקריאת מילים ולהבנת הנשמע על ידי הוספת גורמים נוספים (חברתיים-רגשיים, שטף, ידע עולם וידע לשוני). בנוסף, הגישה המורחבת מתארת את הקשרים בין המיומנויות השונות הדרושות לצורך קריאה. באמצעות גישה זו ניתן למפות את צרכי התלמידים וללמדם בהתאם לצרכיהם על מנת לוודא תהליך רכישה מוצלח של קריאה עבור כל התלמידים.

למאמר המלא

